

1. Proč se přirozenoprávní teorie označují jako dualistické?

Vychází ze dvou normativních systémů: z **práva pozitivního a práva přirozeného**, které existuje nad platným jako **vyšší právo**. Jsou tedy založeny na přirozeném právu, ale nepopírají existenci pozitivního. Pozitivní právo vychází z činnosti autoritativních orgánů státní moci. **Nad pozitivním právem existují principy práva přirozeného.**

Přirozené právo (vyšší) – nejstarší zdroj je příroda (Řekové), přír. Zákonitosti, přír. řád, lidské právo mu nesmí odporovat. Normy nejsou dány člověkem, ale **bohem**. Zdrojem přirozeného práva je **rozum**. Přirozené právo je ideálem, přirozeným právem nelze zrušit platné právo.

Pozitivní právo souvisí se třemi aspekty: **1) laicizace práva** – odbožštění práva a spojení se státem, **2) racionalizace** – spojení práva s rozumem, **3) voluntarismus** – kořeny v Antice, připomíná úlohu lidské vůle, výsledek dohody mezi lidmi. Legem ponere – položit zákon na stůl, vydat zákon. Odvozuje se odtud pojem pozit. práva

2. Uveďte hlavní znaky přirozeného práva.

Přirozené právo je nezávislé na lidské vůli, je to **vyšší absolutní a nezaměnitelné** právo. Pozitivní právo by nemělo být v rozporu s právem přirozeným.

- ideál, kterému se má pozitivní právo přibližovat. Určitý mýtus působící na lidské myšlení
- výraz mravních hodnot, **univerzální, neměnné** (přístupné všem vždy a všude)
- jde o vyšší právo, nadřazeno pozitivnímu
- má mobilizující sílu, podstata nespočívá v tom, zda existuje, ale ve víře dostatečného množství lidí,
- **Čestné žít, neškodit druhému, dát každému co jeho jest**.
- Idea přír. práva přebírána v různých obdobích. Dnešní projev: idea přirozených lidských práv.

3. Kde byly hledány zdroje přirozeného práva:

Normy „dokonalého“ přirozeného práva byly nalézány v historii třemi způsoby:

- 1) **Antika** (zhruba od **5. do 1. stol. př. n. l.**) - zdrojem přír. práva je přirozený stav věcí tedy **příroda**.
- 2) rozvoj **křesťanství** (**1. – 15. stol.**) zdrojem: **bůh** (božské zásady, Písmo svaté)
- 3) **Racionalismus** (**16 – 18. stol.**) zdrojem: **lidský rozum** (H. Grotius, přír. právo by bylo, i kdyby nebylo Boha.)

4. Jaký je rozdíl mezi pozitivisty a jusnaturalisty?

Pozitivisté zastávají názor, že právo má svůj původ v činnosti **autoritativních orgánů**.

- **pozitivisté filozofičtí**: požadují očistit vědu od metafyziky, proto se soustředí na empirická fakta, odtud čerpají právní pozitivisté, zakladatel: A. Comte
- **pozitivisté právní**: odmítají ideu přír. práva, jelikož je v rozporu s empiricky pozorovatelnou skutečností, lidské hodnoty nejsou nadpřirozeně zprostředkované, ale vkládá je člověk do světa sám, zakladatel Hume.

Jusnaturalisté: předmět zkoumání **přirozené právo**. Nepopírají existenci pozitivní právní normy. Jsou buď v souladu s přirozeným právem nebo se odmítají, pouze předpokládají co říká přirozené právo, každý má na to jiný názor. Právo vyplývá z lidské přirozenosti a vzniklo již před formou státu, je na státu nezávislé, stát má pouze úlohu garanta.

5. Které jsou základní principy pozitivistického myšlení?

-pozitivisté filozofičtí: požadují očistit vědu od metafyziky, proto se soustředí na empirická fakta, odtud čerpají právní pozitivisté, zakladatel: A. Comte
-právní pozitivisté: legem ponere - položit zákon na stůl, vydat zákon. odmítají ideu při. práva, jelikož je v rozporu s empiricky pozorovatelnou skutečností, lidské hodnoty nejsou nadpřirozeně zprostředkované, ale vkládá je člověk do světa sám, zakladatel Hume
-pozitivní právo- systém pr. norem stanovený politickou mocenskou autoritou, jí sankciovaný a tudíž **vynutitelný**, důraz na vůli pr. voluntarismus. Pozitivismus ve filosofii preferuje fakta poznatelná smysly, takto vnímané jevy jsou reálné. Právo jsou především **právní normy**.

6. Kde se setkáme s pojetím přirozeného práva jako práva silnějšího?

Sofisté: 1. profesionální filozofové, položili základ přirozeného práva, přicházeli do Řecka jako občané, z jejich filosofie vychází **teorie společenské smlouvy** (právo vzniká, když lidé uzavřou smlouvu, která jim stanoví pravidla). Přirozené právo je používáno k obhajobě zájmů, používá se k ochraně slabších, silnější má právo vládnout slabším.

Sofisté: 2. zastánci relativismu a skepticismu – stát a právo jsou výtvorem lidským, ne výtvorem božím ani přírodou) účelem: sjednat převahu slabých nad silnými, silný člověk tedy neuznává stát a právo, jeho jediný zákon: přirozenost, příroda, uspokojení pudů a žádostí, přirozené právo sofistů je **právo silné individuality**, zákony usnášeny jejich vládami pro jejich zájmy, při. Kaliklés.

7. Jak řešil konflikt práva a morálky Sókratés?

Sokrates - nezanechal žádné dílo, zabýval se problémy člověka na rozdíl od sofistů, kteří byli relativisté on tvrdí, že člověk je hoden objektivního poznání, po té co se člověk narodí vybavuje si různé ideje. Nikoliv **právo** silnějšího, ale **rozumnějšího** je zákonem přírody. Podle něj existují zákony nepsané, tyto zákony netvoří lidé, musí mít pramen mimo lidský – pravidlo bohů, ctít své rodiče. Uvědomuje si, že psané lidské právo je nedokonalé, nejlepší zřízení je aristokracie, odmítá demokracii.

Nespravedlnost zákona neopravňuje občana protivit se senátu, i když tento zákon brání v uskutečnění našich cílů. Sám Sokrates neutekl před popravou z Athén, jinak by prokázal nevděčnost státu, kterému vděčí za vše. Řeší ve prospěch platného práva. Jak v přirozeném tak v pozitivním právu spatřuje **rozum**, odraz božství. Zákony nejsou špatné, špatné je jejich zneužívání.

8. Jaká je Platónova představa ideálního státu? Jak ji koriguje ve svém díle Zákony?

Plátón, žák Sokrata. Dílo: **Ústava, Zákony**. Platón tvrdí, že lidský zákon má stanovit jednoduchá pravidla, všeobecnost zákonů. Spravedlnost je zákonem vepsaným do srdce člověka.

Stát je lidská instituce, společenská realita, vzniklá z lidské nesoběstačnosti. Platonův stát je utopie – co je spravedlivé pro jednotlivce je spravedlivé i pro stát. Základ ideálního státu: **Lidská duše** se skládá ze tří částí: **rozum, cit pro čest a žádosti**. Těm odpovídají ve státě tři třídy. Žádosti třídě **obchodníků, řemeslníků a rolníků**, cit pro čest **obráncům** a rozum **státníkům, vládcům**. Každá duše koná to co jí podle přir. učiní přísluší konat, ale třídy jsou propustné (každý se může stát vládcem, pokud na to má schopnosti) Cíl ve státě: **harmonizace a efektivnost** – rozum vládne, ostatní se podrobují, nevěří v rovnost lidí. Vládci a obránci se musí vzdát soukromého majetku i rodinného života, to náleží třetí třídě. Zákony – přiklání se k tomu, aby byla vládnoucí autorita podřízena autoritě zákona, zákon má též vychovávat, vzdělávat, má mu přecházet preambule (mravní ponaučení)

9. Vysvětlete Aristotelovo pojetí spravedlnosti.

Spravedlnost je **etickou ctností, středem mezi pácháním a trpěním bezpráví**. Hlavní cíl pozitivního práva je spravedlnost (ne relativní, ale objektivní norma lidského chování) – zákonná garantuje pozit. právo (neurčité zásady nestačí, proto má být zákonodárce moudrý a zkušený, pozit. právo zajišťuje **jednotu, stabilitu, řád**), projevuje se respektováním platného práva (ctností). To co je spravedlivé je práce právníků – hledání spravedlivých řešení. Rovnost ve dvojím smyslu:

- **1) korektivní (diortotická)** kdo bezprávně poruší pokojný stav věcí ve vztahu k jinému, má jej obnovit
- **2) rozdělování – distributivní** – ve veřejnoprávních vztazích

10. Které směry patří do helénistické filozofie? Čím je každý z nich originální?

stoicismus (Zenón z Kitia) – ztotožnění **boha a přírody**, všichni lidé jsou nadáni rozumem a jsou proto občané světového státu – **kosmopolitismus**. Zachovávat přirozené právo je morální povinnost.

epikureismus (Epikuros) vytvořil zahradu, v ní shromažďoval své žáky – sekty, které se šířily po celém Řecku. **Slast** je podstatou lidského štěstí, bohové nezasahují do běhu světa, svět je ovládán přírodními zákony. Stát a právo vznikají uzavřením **dohody mezi lidmi, že si nebudou škodit**, právo je to, co je výhodné. Člověk rozhoduje, co je dobré a co je zlé. V politice pesimismus-odmítají účast v politice. Člověk by měl dojít ke stavu **blaženosti**, ale brání mu v tom 3 aspekty (strach z bohů, nadpřirozených úkazů a smrti)

skepticismus (Pyrrhon z Elidy) nelze poznat dobro ani zlo, tedy ani morálku. Mravní principy podléhají změnám, neexistuje přirozené právo společné všem, je jen právo lidské – pohled na právo a spravedlnost je subjektivní – **subjektivismus**.

Kynická škola-Kynik (cinik) je člověk, která znevažuje vše, co ostatní považují za vážně, zakladatelem je **Anthistenes**. Nejvýznamnějším představitelem je ale **Diogenes ze Sinopy** (žil v sudu a jeho jediným majetkem byla hlíněná miska, jednou viděl psa jak pije z kaluže ☹ Kynik je odvozenina od psa). Neuznávají majetek (člověka jen svazuje a omezuje). Neuznávají stát, autoritu (ustup mi ze slunce) a vzdělání by mělo být jen základní

11. Který filozofický směr převládá v římském právním myšlení?

- **stoicismus (Cicero, Markus Aurelius, Seneca)** nauka o **přirozeném právu**, společném všem. Ztotožnění boha a přírody, všichni lidé jsou nadáni rozumem a jsou proto občané světového státu – **kosmopolitismus**. Zachovávat přirozené právo je morální povinnost. Zakladatelem je **Zenón z Kythia** (původním povoláním námořník, na jeho přednášky chodili i vznešení občané). Největším **nepřítelem** člověka je **slast (apatie-zbavování se slastí, ataraxie- klidový stav)**. Svoboda lidského jednání neexistuje

Platón – Zákony – přiklání se k tomu, aby byla vládnoucí autorita podřízena autoritě zákona, zákon má též vychovávat, vzdělávat, má mu předcházet preambule (mravní ponaučení)

12. Jaký byl charakter středověké právní filozofie?

teologický, původ práva a státu je nalézán v **bohu**, přirozené **právo s teologickou interpretací**. Celá středověká filozofie se dělila na patristiku a scholastiku.

Patristikou se rozumí nauka o životě, spisech a učení **církevních otců**, církevních spisovatelů, kteří působili od **1. století do 8. století** po Kristu. Koncepce Svaté Trojice a božího soudu po smrti. Vytváří se hierarchie v církvi. Nejvýznamnější představitel **Svatý Augustýn**: díla Vyznání, Obec ztracených (naš svět) a Obec Boží (jen vyvolení-idea predestinace), Svatou trojici (otec, syn a duch svatý) přirovnával k paměti, rozumu a vůli

Scholastika trvá od r. 800 do r. 1500. V podstatě byla scholastika **metodou učení a vzdělávání na středověkých školách**. Byla vysoce systematická. Nebyla však toliko metodou ale i světovým názorem. **Tomáš Akvinský**: opak Augustýna, určující postava křesťanské filosofie, zabývá se otázkou sporu víry a rozumu. Díla Suma teologická a Suma proti pohanům. **Stát** je podle něj **dílem Božím**.

13. Kde nachází Augustin věčný přirozený zákon?

v bohu: přirozené právo je objektivní realitou dle **boží vůle**. **Přirozené právo, je věčný, božský zákon**. Člověk to přirozené právo musí umět přijmout. Odlišuje morálku a právo, nedoporučuje odmítat pozitivní právo. Jeho učení se přenášelo prostřednictvím církevních škol.

14. V čem spočívá Augustinova teorie dvou obcí?

O Obci boží: po zániku římského impéria. Program nového období. Vnímá vývoj světa jako souboj dvou společností, které se střetávají a zápasí spolu. Jednu obec ztělesňuje **bratr Kain** (usiluje o slávu, bohatství, pozemská obec) **Bratr Ábel ztělesňuje boží obec**. Jejich vůle je orientovaná k bohu. Občané usilují o vyšší hodnoty než ty materiální. Na zemi jsou křesťané poutníky. Předpokládá se, že zvítězí božská obec, **pozemská obec** nachází cíl v pozemském blahobytu. Jeho snem je **dohoda mezi těmito dvěma obcemi**. Nejde o nadvládu jednoho nad druhým. **Církev má respektovat světský stát**, má se zabývat duchovními záležitostmi. Tvrdí, že státní moc pochází od boha. Musí se ta moc vykonávat ve prospěch dobra ve společnosti, nesmí se zneužít. Duch křesťanství má převládat nad duchem státu. Světský panovník má přijímat rady papeže, má se řídit jeho pokyny. Odmítá myšlenku, že by papež mohl sesadit panovníka.

15. Na kterého řeckého filozofa navazoval Tomáš Akvinský a jak jeho učení transformoval?

Na **Aristotela** (koncepce spravedlnosti a její rozdělení na distributivní a korektivní, pevná a trvalá snaha dát každému co jeho jest, právo spoutává se spravedlností, nejpřirozenější forma státu je monarchie, protože vzniká přirozeně, jelikož někdo musí vynikat nad ostatní) **Slučuje Aristotelismus s křesťanskou dogmatikou a věroukou**.

16. Které čtyři typy práva (zákona) Tomáš Akvinský rozlišuje?

- 1) **lex aeterna** – věčný zákon. Nejdůl. právem je věčné právo. Zákony, které řídí bůh. Vyjadřuje vztah boha a světa. Je člověku přístupný, poznatelný, prostřednictvím jeho rozumu. Důležitá je čest. **Věčný zákon boží**, kterému je všechno podrobeno.
- 2) **lex naturale** – **přirozený zákon** jako součást božího zákona, vyjádřena v přirozeném rozumu a schopnosti rozeznat dobro a zlo. v rámci přírody můžeme odvodit určité cíle. Konej dobro a vyhýbej se zlu.
- 3) **lex divina** – **zákon zjevený** ve starém a novém zákoně, zprostředkovává pravdy o božím zjevení.
- 4) **lex humana** – tvrdí, čím jsou okolnosti konkrétnější, tím jsou ty principy málo evidentní. Systém, návod, řešení skutečných konfliktů ve společnosti. **Právo lidské** je platné, vyjadřuje přír. řád. přír. zákon stojí v každém člověku. Zákon lidský nejnížší, platný jen tehdy, jeli stanoven zákonem vyšším.

17. Jaký je rozdíl mezi teorií státu D. Alighieriho a Marsilia z Padovy?

Dantův spis **De monarchia** (O státu) **Zdroj státní moci** nalézá Dante přímo **v Bohu**, a proto **světský panovník není poddán papežské moci**. Podle jeho představy je univerzální monarchie jediná forma vlády, která může vytvořit obecný mír jako předpoklad dokonalé lidské existence. Císař je představitel římského impéria, jemuž Bůh sám svěřil vládu.

Marsilius z Padovy – ve svém díle **Defensor pacis** (obránce míru) vytvořil teorii státu, o níž se říká, že se vymyká běžným teoriím středověkého myšlení a že spíše odpovídá epoše reformace. Pro Marsilia je tvůrčí silou v rozumné vládě právo a **zákonodárce je podstatou státu**. Ten musí být odlišován od výkonného orgánu, který Marsilius nazývá **pars principans** a který zahrnuje krále tam, kde je monarchistická forma vlády. Nejvyšší suverenitu má lid.

18. Co je podstatou politické teorie N. Machiavelliho?

Machiavelli odsuzuje diktaturu a staví se proti neomezené královské moci (ta je přípustná jen ve válečném stavu). Za nejlepší formu považuje republiku, ve které nikdo nezíská přílišnou moc. Tři „čisté“ ústavní formy – monarchie, aristokracie, demokracie – jsou podle něj bytostně nestálé a cyklicky směřují ke zkáze a rozkladu. Nestálé rysy čistých forem se tedy musí korigovat a silné stránky spojit pomocí smíšené ústavy.

19. Charakterizujte teorii suverenity moci v podání Jeana Bodina.

- představitel městského stavu, volného obchodu a exportu
- varoval před zasahováním panovníka do měny a cen
- „všechno bohatství i síla pochází z lidí“
- naději viděl pouze v obnovení autority krále = nastolení míru
- na rozdíl od Machiavelliho zdůrazňoval mravní význam rodiny a státu a zejména se snažil vypracovat pevné právní základy státu
- vytvořil pojem „politické vědy“, neboť jeho tématem není panovník, nýbrž stát jako suverénní instituce
- lidské společenství se sice zakládá na přátelství, ne na spravedlnosti, ale kde není suverénní panovník, není spravedlnost ani politická společnost, nýbrž anarchie

20. Prostřednictvím kterého právního odvětví vytváří H. Grotius své pojetí přirozeného práva?

Grotius – Holandský právník a myslitel. Přes řešení **mezinárodního práva** se dostává k obecně právně filozofickým otázkám. Př. racionalismus – při. pr. diktát správného rozumu, nezávislé na bohu, př. právo by bylo i kdyby nebylo boha. Snažil se předejít konfliktům mezi státy prostřednictvím **morálky**. Oddělil přírodní vědu od teologie.

21. Srovnajte pojetí tzv. přirozeného stavu u Hobbesa a Locka.

T. Hobbes – přirozený stav: lidé žijí ve stavu společenské anarchie a **válka všech proti všem**. Vládne absolutní svoboda, člověk využívá jen práva a nemá žádné povinnosti, každá sám sobě soudcem

J. Locke – přirozený stav: občanská společnost, kde vládne **spokojenost a harmonie** – zlatý věk lidstva, volné nakládání se svým vlastnictvím

22. Co říkají T. Hobbes a H. Grotius o právu lidí na odpor vůči státní moci?

Hobbes – stát vzniká společenskou smlouvou, lidé se vzdají přír. práv a svou moc postupují vládě – jsou sami autoři zákonů prostřednictvím vládce. Lid nemá právo odvolat vládní mandát, ani když moc vládne v jeho neprospěch, zastánce monarchie.

Grotius – lidé se rozhodli pro formu vlády, kterou považují za nejvhodnější, po přenesení práva na vládu se zbaví kontroly a trestání vládce, dobrovolný závazek vůči státu – bez práva na odpor. Je liberálnější. Lidé přenášejí svou suverenitu na panovníka, ten má zajistit jistotu a bezpečnost.

23. Co je podstatou tzv. společenské smlouvy?

Smluvní teorie o vzniku státu, smluvní vztah mezi státem a občanem, vzájemný respekt, občan se do určité míry vzdává svých přirozených práv.

Svrchovanost lidu vládla před státem, ale po harmonizace se ji lidé vzdávají, přenos na stát, který vytvoří smluvní vztah mezi státem a občanem, mezi nimi vzniká vztah, který zavazuje neodvolatelně a nepodmíněně, pouze si ponechávají právo kontroly. Obě strany musí respektovat vzájemná práva a povinnosti.

Vývoj lidstva rozdělen na:

- přirozený stav: před uzavřením spol. smlouvy, bezprostřední zavazování lidí pomocí přirozených pravidel,
- občanský stav: organizace lidí ve státě

24. Vysvětlete rozdíl mezi pojetím společenské smlouvy u Hobbese, Locka, Rousseaua.

T. Hobbes - společenskou smlouvou je vytvořen stát, vládne absolutistický monarcha, **občan** se vzdává přirozených práv a **nemá právo na odpor** ani při zneužití moci

J. Locke – díky SS vládne většina, vláda má povinnost zajistit základní přirozená práva občana (právo na život, svobodu, majetek) při zneužití moci **má občan právo na odpor**

J. J. Rousseau – jednotlivec vznikem SS neztrácí svou vůli, **nositelem suverenity je lid**.

Státní orgán se dělí na zákonodárce a vládu s **imperativním mandátem** – mechanismus přímé demokracie.

25. Jakou formu demokracie preferuje J. J. Rousseau? Jak se dívá na dělbu moci?

- Rousseauovo pojetí demokracie je radikálním **konceptem přímé demokracie**

Vláda v demokratických společnostech by mohla existovat jen za těchto předpokladů:

- o Společnosti jsou velmi malé celky, v nichž se všichni občané osobně znají.
- o Ve společnostech je nastolena vláda „prostoty mravů“ [?] umírněné veřejné debaty.
- o Příslušníci společností jsou stejně bohatí a mají stejnou moc.
- o Společnosti neznají přepych.

- Rousseau odlišuje v teorii republikanismu vládu (moc výkonnou) a zákonodárství. Legislativec definuje obecná pravidla, které musí dodržovat všichni členové společnosti. Vláda má ve svých rukou správu státu a koná konkrétní rozhodnutí, která se dotýkají občanů. Demokracie je podle myslitele ústavní formou, v níž výkonnou moc (či „knížete“, jak také píše) tvoří lid.

Každý zákon, který osobně lid neschválil, je neplatný: není to zákon.

26. Jak se J. Locke dívá na soukromé vlastnictví?

- zakladatel empirismu (fil. směr, který vychází z toho, že zdrojem poznání je lid. zkušenost)

- "naše mysl je nepopsaný list papíru, na základě naší zkušenosti získáváme poznatky o světě, ve kterém žijeme" - "nic není v rozumu, co dříve nebylo ve smyslech"

Po uzavření společenské smlouvy vlastnictví přechází na občanskou společnost – Bůh dal Zemi Adamovi, patří všem, člověk má právo na to, co vzniká jeho prací (zákl. majetek, lidské tělo) vše, co vzniká z jeho činností, patří jemu, aby s tím nakládal podle své vůle – útok proti šlechtě.

27. Kterí filozofové jsou spojeni s teorií dělby moci a co je jejím obsahem?

J. Locke – dělba moci na zákonodárnou, výkonnou (realizace přír. práva a soudnictví) a federativní (mezinárodní vztahy)

Ch. Montesquieu – dělba moci na zákonodárnou (legislativa), výkonnou (veřejná správa) a soudní (aplikace přirozeného práva) zneužitím moci se dá předejít neustálou kontrolou vlády. 2 zásady. Orgán nemůže mít více jak 1 složku moci, nejvyšší mocí má disponovat parlament, klade důraz na vykonávání moci umírněným způsobem

J. J. Rousseau – odmítá dělbu moci, dělba moci na zákonodárce (osvícenský člověk podává návrhy k hlasování) a vládu (výklad a aplikace práva) s imperativním mandátem – přímé hlasování všech, přímá demokracie

28. Co je podstatou Benthamovy filozofie práva?

Úkolem práva je sloužit bohu a vyloučit zlo (princip maximalizace práva), právo má být užitečné (princip utility) pozitivismus – právo je tvořeno rozkazy a zákony, které má člověk zcela respektovat. Tvorba zákonů přísluší suverénovi nikoliv soudcům. Utilitarismus – jediným cílem – vyhledávat slast a vyhýbat se bolesti, princip utility podřizuje vše těmto dvěma motivům. Úkol práva: sloužit k naplňování užitečnosti. Základem pozitivismu – přesné rozlišení práva, jaké má být, ovlivněn Empirismem D. Huma, úsilí vysvětlit právo jako soubor empiricky daných faktů, navrhoval kodifikaci práva, protože common law, které je tvořeno soudními rozhodnutími netvoří celek, právo je rozkaz suverénní moc – **imperativní teorie + autor teorie adopce**

29. Co vyjadřuje teorie adopce?

Jeremy Bentham – současný suverén přijímá zákony svých předchůdců za své (adoptuje) **jako samozřejmost**, nemusí je vyhlášovat (potvrzuje aktem), založeno na teorii znaku, znamení, suverén bere za své soudcovská rozhodnutí, jako znamení pro lid, podobná rozhodnutí budou v daných případech přijímána i v budoucnosti.

30. Co je podstatou rozkazní teorie?

Rozkazní teorie – suverén je nositelem práva, sestávajícího z rozkazů a zákonů, jejich neplnění má za následek hrozbu nepříznivých důsledků – sankce. J. Bentham, J. Austin. Právo – rozkaz suverénní moci do chování subjektů, výraz vůle suveréna, tato vůle musí být lidem známa skrze zákonodárství nebo jinak, první pozitivisticky orientovaná teorie

31. Jak se dívá Austin na přirozené právo?

Nepopírá jeho význam, ale není součástí pozitivního práva: může být morálně zavazující, ale nemá právní závaznost. Vyloučil z jurisprudence úvahy o dobru a zlu, o spravedlnosti či nespravedlnosti, ale nepopírá význam přir. práva. Vylučuje z jurisprudence vše, co není platným právem a tak odděluje právo a morálku. 2 skupiny pravidel – božské a pozitivní morálky (veřejné mínění).

32. Co považuje historicko-právní škola za zdroj práva?

Pravým pramenem práva je obyčej. Právo – výsledek vnitřních latentně operujících sil, hluboce zakotveno v minulosti národa, pravým pramenem je pr. obyčej a obecné vědomí lidu, určeno národním duchem (Volksgesteit) Patriotismus, mystický nár. kolektivismus, nadšená religiozita, vyzvedávání konzervativních idejí opírajících se o minulost a tradici, od rozumu k citu, instinktu, mysticismu, k povědomým silám lidského ducha. Právo – organický jev vznikající dlouhým vývojem, produkt nevědomých duchovních sil, Karl von Savigny

33. Jak se dívá historicko-právní škola na úlohu zákonodárství a úlohu právníků?

Právo je nalézáno, nikoliv tvořeno, vývoj práva je nevědomý proces, zákonodárství má vedle obyčejů podřízenou funkci. Právník je důležitější než zákonodárce, jeho úkolem je nalezené právo jako surový materiál technicky zpracovat a vyložit. Popírá úlohu zákonodárství a klade důraz na iracionální pojem Volksgeist, který má kořeny v minulosti a tradici.

34. Co je podstatou teorie exegetické školy?

- nejjednodušší forma pozitivismu, pojem exegeze převzat z tradice výkladů ze svatých knih – umění přesně vystihnout obsah textu, kodifikace ve Francii a Rakousku, převedení přír. práva do pozitivního, zkoumá jen pozitivní právo, nezáměr o smysl, účel, vůli zákonodárce. Komentovala právo čistě slovním vyjádřením – litera zákona převažovala nad-účelem, popření mezer v právu

35. Vymezte hlavní ideje sociologických přístupů v právním myšlení?

(původně: co je podstatou sociologických přístupů v právním myšlení)

Navazuje na přirozené právo. Právo je v širším smyslu projev společenského života, nezávislý na dohodě lidí i na příkazech suveréna. **Sociologie se snaží o integraci práva a ostatních společenských věd, zkoumá působení lidí na právo a práva na lidi**. Právo není uzavřený systém, je relativní (nic není platné absolutně) stojí na principu sociální spravedlnosti. Organizovat chod společnosti, zabránit jejímu rozpadu, nástroj, který povede k lepšímu řízení a kontrole společnosti.

36. Co tvoří podstatu právní filozofie Rudolfa von Iheringa?

> řada právních pozitivistů přemýšlí, zda má být právo formalizovaným řešením právních konfliktů atd., nebo něco víc, začínají to zahrnovat do svého myšlení

Rudolf von Ihering: původně patřil mezi pozitivisty, snaha o uzavřený myšlenkový systém právních pojmů, později se klonil k sociologickým směrům (Boj o právo – názory z pozdní doby – podstatou práva je boj, a to boj proti bezpráví, právo se prosazuje v neustálých konfliktech, u soudů, v parlamentu atd., právo je živá síla reagující na konflikt zájmů a snaží se ho nějak řešit)

37. Co rozumí E. Ehrlich svým pojmem „živé právo“?

Těžiště vývoje práva nespočívá v zákonodárství, právní vědě ani soudech, nýbrž ve společnosti jako souhrnu zájmových organizací a skupin. Být členem skupiny je důležitější než být členem státu. Soukromé právo je souhrn pravidel pro chování ve skupině, má být chráněno právem veřejným. Odmítá státní donucení, prosazuje donucení společenské.

38. Co je podstatou teorie volného práva?

Kantorovicz – právo vychází z potřeb společnosti, a je nezávislé na státní moci. Soudce se rozhoduje ne podle paragrafů, ale na základě spravedlnosti. Individuální VP – uznání pravidel na základě přesvědčení jednotlivce, společenské VP – všeobecné společenské přesvědčení

39. Co je obsahem učení amerického právního realismu?

Pragmatický pozitivismus s převahou sociologických prvků, kritika analytické jurisprudence a pr. tradicionalismu. Zkoumá celkovou společenskou realitu ve vztahu k právu, důraz na mimoprávní faktory, na jejichž základě se má rozhodovat soud, rozhodující: volní úvaha soudce: pr. norma jen pro zdůraznění rozhodnutí, primární zdroj práva – soudní rozhodnutí (to co soudy reálně dělají, anglo-americký systém) soudcova aplikace práva (kontinentální) Rozhodnutí závisí nejen na zákoně, ale především na osobnosti soudce, jeho výchově, náboženství, momentální náladě. Právo jsou jen předpovědi o tom, co soudy učiní.

40. Na základě čeho rozlišuje J. Frank pravděpodobné a skutečné právo?

Na základě práva, které pokud soud nevydá rozhodnutí, fakticky neexistuje, je to tedy mínění právníků a odhad toho, jak soudce rozhodne. Právo je tedy vždy se subjektivním rázům a můžeme jej rozdělit: pravděpodobné právo – odhad budoucího rozhodnutí, skutečné právo – skutečné samostatně soudcem vydané rozhodnutí

41. V čem je rozdíl mezi rule sceptics a factsceptics?

Rozdělení realistů dle Franka:

Rule sceptics – skeptici domnívající se, že soudní rozhodnutí lze předvídat na základě norem (Llewellyn)

Fact sceptics – skeptici se domnívající se, že nelze předvídat nikdy nic, důkazy a výpovědi se mohou měnit, neexistuje objektivní pravda (Frank) objektivní zjištění skutkové podstaty činu nemožné- nelze předpovídat rozhodnutí, soud zjišťuje minulé skutečnosti zprostředkovaně (pomocí svědků) – zkreslení-soudce se opírá o domnělou pravdu – právní skepticismus

42. Proč se nazývá Kelsenova teorie ryzí nauka právní a co je její podstatou?

Snaha vytvořit obecnou teorii pozitivního práva, právní vědu (co a jaké je, ne jaké má být) ryzí – snaha omezit se na poznání práva a vyloučit vše ostatní, chce oprostit právní vědu od všech cizích prvků, ryzí nauka právní poznává právo – normy a ty jako kategorie nemají v okruhu přírody místo, právní věda jako normativní věda je protikladem všech ostatních věd

Podstata – právní norma (ne imperativ) jako hypotetický úsudek vyjadřující specifické spojení určité podmiňující skutkové podstaty s podmíněným následkem, důležitější než správnost je platnost, větší důraz na funkci práva než na obsah, jestli je A, pak má být B, typické pro právní normy – právní /+trest/a mravní/bez následku/

43. Jak se dívají normativisté na pojem spravedlnost?

- normativisté se např. ptají, zdali je etické použít jaderné zbraně v sebeobraně se všemi důsledky;???

- Spravedlnost – výraz pro správný sociální řád (jako absolutní hodnota bez rozumově zjiitelného obsahu – vždy jen spor zájmů, vyvozena pouze relativním způsobem) Spravedlnost je iracionální ideál, lidskému poznání nepřístupný, přístupné pouze pozitivní právo, snaha vyložit právo, jaké jest, bez pokusu o jeho legitimaci důkazem jeho spravedlnosti – radikální realistická teorie práva – odmítá hodnotit právo. Cíl: pochopit pozitivní právo v jeho podstatě, jeho porozumění pomocí analýzy struktury (odmítá sloužit politickým zájmům)

44. Jaký je vztah Grundnormy k ostatním normám právního řádu?

Právní řád – systém pr. norem tvořících jednotu spočívající v tom, že jejich platnost lze převést na jednu a tudíž normu jako konečný důvod platnosti.

Systém – morální právní normy, platí v důsledku svého obsahu a ten jim propůjčuje platnost: př. nesmíš lhát – úsudek z obecného na zvláštní

Právní normy – platí v důsledku toho, že vznikly určitou metodou a tu musíme zkoumat, abychom zjistili platnost, právo platí pouze jako pozitivní, stanovené, př. ve vězení na základě soudního rozhodnutí – trestní zákon – ústava – na základě předchozí ústavy – 1- ústava, která není vyvozena z ničeho základní předpokládaná neprávní norma – GRUNDNORMA (neempiricky prvek – kritika) předpoklad platnosti předepisuje, že chování má být dáno normou, ústavou, hypotetickým základem, platí i při minimu účinnosti

45. Jak rozlišuje Hart právní pravidla? Jak vidí Hart vztah práva a morálky?

Právní pravidla:

- primární – ukládají povinnosti bez ohledu na to, zda si to lidé přejí nebo ne, opatřena hrozbou sankce, určují zakázané a přikázané
- sekundární – přenášejí na individua veřejnou nebo soukromou moc, aby rušili a měnili prvotní, stará pravidla

pravidla změny – zabezpečují změnu a vývoj jednotlivých prvků právního systému

pravidla rozhodování – zakotvují pravomoci vydávat individuální pr. akty při porušení primárních pravidel

pravidla uznání – stanoví kritéria platnosti norem (určují znaky přijatého pravidla, aby značil, že jde o pravdu o pravidlo skupiny)

právní systém tvořen souhrou primárních a sekundárních pravidel

PRÁVO A MORÁLKA - striktně rozlišuje právo a morálku, ale nepopírá jejich vzájemné ovlivňování, akceptuje minimální morální obsah práva

46. Uveďte charakteristické znaky nacistické právní filozofie?

- autokratické vládnutí (vůdcovský systém) – zákonodárná a výkonná moc v rukou jedné osoby
- dvoustupňové pojmání právního řádu (nadřazený „zájem německého národa“) – popření principu rovnosti občanů před zákonem, tvorba a aplikace právních norem pojmána zcela účelově, oslabena ochrana soukromého vlastnictví

47. Uveďte charakteristické znaky marxistické právní filozofie.

Jejími znaky jsou: tuhá byrokracie, stálé ozbrojené síly pod přímým vlivem panovníka a centralizace politického i kulturního života na jeho dvoře, potvrzení, určení, zmocnění konkrétní osoby k provedení právních či zpravodajských úkonů, za jejichž výsledek přejímá odpovědnost ten, kdo zmocnění vydal.

Revoluce vede ke změně výrobního způsobu ve společenské základně – odstranění kapitalismu.

48. Co měly společného a jak se lišily nacistická a komunistická politická a právní ideologie?

- o Nacistické právní myšlení se v mnoha směrech odchýlilo od konceptů tradiční právní nauky:
 - Právní věda se především toužila vypořádat s ideou právního státu
 - Vůči právu pozitivnímu, chápanému jako právo obsažené v zákonech, byl do protikladu stavěn konkrétní právní pořádek
 - „Pramenem práva není ve skutečnosti zákon, ale duch národa.“
 - Princip „kdo má moc, ten tvoří právo“
 - Byla překonána dělba moci v horizontálním smyslu – legislativa a exekutiva se sjednotila v rukou vůdce
 - Byla také eliminována dělba moci ve vertikálním smyslu

*Vysvětlete pojem obecná vůle v teorii J. J. Rousseaua.

Kolektivní obecná vůle, je vykonavatel moci ve státě na základě principu většiny, je nadřazena vůli jednotlivce a podepřena mravními principy, vyjádřenými v zákonech. Přesvědčen o existenci přir. práva – nejvyšší norma ve státě. Volonte generale (ne totožná s vůlí všech)

*Jak se dívá Kelsen na pojem spravedlnosti?

Spravedlnost – výraz pro správný sociální řád (jako absolutní hodnota bez rozumově zjiřitelného obsahu – vždy jen spor zájmů, vyvozena pouze relativním způsobem) Spravedlnost je iracionální ideál, lidskému poznání

nepřístupný, přístupné pouze pozitivní právo, snaha vyložit právo, jaké jest, bez pokusu o jeho legitimaci důkazem jeho spravedlnosti – radikální realistická teorie práva – odmítá hodnotit právo. Cíl: pochopit pozitivní právo v jeho podstatě, jeho porozumění pomocí analýzy struktury (odmítá sloužit politickým zájmům)

*Co je podstatou teorie právního institucionalismu?

- speciální učení teorie pozitivního práva se zabývá otázkou vztahu norem a institucí. (Ota Weinberger, Neil MacCormick)

Instituce nemůže existovat bez norem. Normy jsou především systémem praktických informací pro lidské chování a jednání v podstatě s teologickým určením. Mezi institucionální skutečnosti náleží: existence státu, náboženství, církve, životních zvyklostí, věd.

Nacistický a marxistický přístup

☐ Rasový princip	☐ Třídní princip
☐ Pohrdání právem a právní vědou	☐ Právo je účelový nástroj
☐ Důraz na obsahovou stránku	☐ Objektivní charakter práva
☐ Právo je prostředek legitimace moci	☐ Právo je prostředek legitimace moci